

УДК 81'25+778.534.48:791.221

ЕКСПЛІКАЦІЯ ТА ІМПЛІКАЦІЯ ПРИ ДУБЛЮВАННІ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Тетяна Корольова

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
Одеса, Україна
e-mail: kortami863@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000–3441–196X>

Тетяна Норяк

здобувачка вищої освіти за другим (магістерським) рівнем зі спеціальності 035 Філологія Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
Одеса, Україна
e-mail: tnoriak@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000–0001–6100–2884>

АНОТАЦІЯ

Робота присвячена аналізу особливостей процесу дублювання при перекладі англomовних художніх фільмів українською мовою, зокрема визначенню лексико-семантичної специфіки художнього перекладу. Робота носить експериментальний характер: загальний обсяг матеріалу дослідження складає 3000 хвилин.

Серед встановлених чинників прагматичної адаптації перекладу кінофільмів до найважливіших умов слід віднести співвіднесення англomовних соціокультурних реалій з українськими. Адекватність та якість перекладу справить на українськомовну аудиторію такий комунікативний ефект, котрий було орієнтовано на англomовного глядача. При якісному у перекладі зберігаються мовленнєва поведінка, політичні й економічні реалії.

Особлива увага приділяється застосуванню прийомів експлікації та імплікації в перекладацькій практиці дублювання. В англійсько-українських перекладах вживаються обидва типи перекладацьких прийомів. При цьому експлікація семантики слова може бути структурною або

контекстуально. Під структурною експлікацією розуміємо введення додаткових словоформ, що зумовлене граматичними та соціокультурними причинами. В українських перекладах для адекватності перцепції смислу комунікативних одиниць і збереження прагматичного впливу на аудиторію спостерігається тенденція широкого вживання експлікації.

Імплікація вживається рідко, вона припадає не тільки на необхідність синхронізувати липсінг оригіналу та перекладу, а й на відсутність певних когнітивних явищ у національно-культурологічній свідомості українців.

Безумовна перевага в палітрі українського дубляжу власне комунікативних засобів пов'язана з традиціями української школи дублювання, для якої характерна найбільша гнучкість в дотриманні національних стереотипів, максимальне «підпорядкування чужому началу». Український актор, зображуючи іноземця, накладає серйозні обмеження на власну, українську комунікативну систему.

Ключові слова: експлікація, імплікація, дублювання, художні фільми, переклад, перекладацькі операції.

Вступ. Робота присвячена аналізу особливостей процесу дублювання при перекладі англomовних художніх фільмів українською мовою. Ця тема незмінно викликає інтерес і полеміку серед перекладачів-практиків (Т. Кияк, А. Науменко), філологів (О. Чередниченко, В. Коптілов, Я. Кривonos, Дж. Кетфорд, В. Сдобников), фахівців у сфері кіно (М. Возна, Т. Корольова, С. О'Сулліван, П. Оро).

Актуальність дослідження. Нечисленні публікації з проблематики дубляжу художніх фільмів відображають як основні труднощі перекладу, так і суперечливі оцінки цього роду діяльності. Проте вивчення особливостей перекладу художніх фільмів досі не було предметом спеціального дослідження вітчизняної філологічної науки. У роботі представлені результати всебічного інтердисциплінарного дослідження перекладу кінотексту на основі зіставлення семантичних особливостей оригінальних текстів англomовних фільмів і їх українськомовних відповідників. Такий інтерес науковців до проблеми дублювання фільмів, з одного боку, та популярність англomовних художніх кінофільмів серед населення України, з другого боку, зумовлюють **актуальність** дослідження.

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей перекладу англomовних художніх фільмів українською мовою, зокрема у визначенні лексико-семантичної специфіки художнього перекладу.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання:**

1. визначити місце перекладу у складі жанрово-стильової теорії перекладу та конкретизувати його мовні та позамовні чинники, що впливають на вибір методу перекладу;

2. дослідити проблеми адекватності крізь призму перекладу кіно-тексту під час відтворення його українською мовою;

3. здійснити перекладознавчий аналіз лексико-семантичних особливостей художніх фільмів;

4. з'ясувати способи перекладу українською мовою англійських художніх фільмів.

Матеріалами та методами дослідження слугували сучасні англійські серіали та наявні версії їх дублювання українською мовою, що представлені на кінопорталі KINO-TEATR. UA Загальний обсяг матеріалу, що досліджується, складає 3000 хвилин. Для виконання поставлених завдань у дослідженні використовується комплексна методика, до складу якої увійшли аналітичний, комплексний перекладознавчий аналіз, лінгвістичний опис і контрастивний аналіз матеріалу дослідження, контекстний і трансформаційний аналізи, лексикографічний і компонентний методи, критичний аналіз наукової літератури, співставлення точок зору філологів на проблему дослідження.

Наукова новизна дослідження визначається обранням об'єктом і предметом перекладознавчого аналізу, а також тим, що в українському перекладознавстві вперше здійснено всебічний аналіз перекладознавчих операцій дублювання кінотексту українською мовою; досліджено структурно-жанрові властивості художніх фільмів та специфіку їх адекватного відтворення у перекладі; з'ясовано чинники, які впливають на вибір перекладацьких операцій; здійснено перекладознавчий аналіз принципів у перекладі.

Результати та дискусія. У царині перекладу вкоренилася практика, за якою перекладач здійснює попередній перекладацький аналіз оригіналу з метою з'ясувати, в якому мовленнєвому жанрі написаний текст та в якому функціональному стилі цей текст існує. Саме *мовленнєвий жанр* та *функціональний стиль* визначають специфіку мови й тексту (Т. Кіаяк, В. Сдобников).

Відомо, що категорія жанру є універсальною категорією; кіно-текст має власну жанрову форму, яка втілює функції тексту та реалізує призначення мови. Заледве можна знайти галузь, настільки тісно

пов'язану з мовою, як художні фільми. Адже моделі соціальних відносин та норм поведінки у суспільстві виражаються тільки за допомогою мови — інструмента, який втілює мовленнєву поведінку різних соціальних класів суспільства, що й забезпечує її функціонування. Саме мова художніх фільмів відображає суспільні відносини, моделі актуалізації комунікативної поведінки, має певну прагматичну спрямованість на вдосконалення морально-етичних принципів.

Розглянемо найуживаніші лінгвістичні засоби, що характеризують перекладний варіант кінотексту. Особлива увага приділяється експлікації та імплікації при перекладі лексичних одиниць.

Під експлікацією розуміємо введення в переклад речення додаткових формальних засобів вираження смислових зв'язків, які функціонують лише в глибинній структурі речення мови оригіналу (Т. Левицкая). Розповсюдженість синсемантизму в англійській мові у порівнянні з українською викликає необхідність використання прийому контекстуальної конкретизації, тобто вербалізації імпліцитних ситуацій (К. Ковальова). Таким чином, перекладач при відображенні тексту оригіналу українською мовою користується такими операціями, як додавання, вилучення, конкретизація, генералізація, смисловий розвиток, описовий переклад тощо. Отже, вербалізуючи контекстуальну інформацію (незважаючи на спільні риси конкретних мов), перекладач вдається до специфічних лінгвокультурологічних характеристик мови реципієнта. Таким чином, при долученні когнітивної складової до мовного змісту перекладач користується прийомом експлікації, з метою подолання імпліцитності змісту.

Одним з таких факторів є безеквівалентна лексика (назви різноманітних географічних та культурно-побутових реалій, які не мають українських аналогів або невідомі українському глядачу), що викликає найбільше труднощів при перекладі. Широке використання безеквівалентної лексики у розмовному стилі пояснюється чутливим реагуванням цього стилю на зміни, що відбуваються в суспільстві, на прогрес в науково-технічній сфері. І саме ці зміни знаходять своє відображення в словниковому складі мови художніх фільмів. Разом зі збагаченням та розширенням словника зростають також і можливості перекладу.

Одним зі способів презентації культурно-побутових реалій в кіноперекладі є транспозиція на конотативному рівні. Наприклад:

Holmes: So we go round the Sun! If we went round the Moon, or round and round the garden like a teddy bear, it wouldn't make any difference. All that matters to me is the work (Sherlock. A Study in Pink. Series 1, episode 1. Hartswood Films. BBC Wales. WGBH, 2010).

Холмс: Ну літаємо ми навколо Сонця! Та хоч би ми літали навколо Місяця або бігали по саду, як курчата, нічого не змінилося б. Для мене важлив а лише робот а (Шерлок. Етюд в рожевих тонах. Сезон 1, епізод 1. Переклад від «1+1»).

Вихідна фраза *or round and round the garden like a teddy bear* є цитатою з однієї з популярних в англomовному світі і дитячих пісеньок з рухами. У той же час, коли іграшка плюшевий ведмедик є відомою українськом у глядачеві, то назва Teddy Bear, котра в англomовном у світі і асоціюється з іменем американського президента Теодора Рузвельта та його прізвиськом Тедді, українській культурі не відома. Отже культурно-специфічна інформація, закладена як в назві іграшки, так й у цитаті з пісеньки, дозволяє стверджувати, що цей факт змушує перекладача вдатись до адекватної заміни в перекладі, коли смисл та прагматичний потенціал висловлення зберігаються з а рахунок ігнорування форми. Фраза у перекладі «...бігали по саду, як курчата» підкреслює хаотичний та безглуздий рух, викликаючи в українського глядача ті ж асоціації, що та оригінал в британця; це свідчить про вдалиий спосіб відтворення смислу.

Ще одним прикладом реалізації стратегії доместикації є заміна в увічливому звертанні *sir* на *пане*:

Nick Fury: How bad is it? Agent Phil Coulson: That's the problem, sir. We don't know (The Avengers / Marvel Studios, Walt Disney Studios Motion Pictures, 2012).

Нік Ф'юрі: Як погано все? Агент Філ Колсон: Це проблема, пане. Ми не знаємо (Месники. Дубляж студії «Постмодерн» на замовлення «Disney Character Voices International», 2012. Переклад і автор синхронного тексту: Олекса Негребецький).

Позаяк розмова відбувається між директором розвідувального бюро та його підлеглим, то звертання «*sir*» підкреслює субординацію у відносинах комунікантів. З огляду на те, що форма «пане» нині не є офіційно затвердженою формою звертання в українській армії, доречніше було б додати посаду адресата в звертанні: *пане директоре*, що на наш у думку, підкреслило б стосунки субординації між мовцями.

Задля полегшення сприйняття тексту у кіноперекладі часто мають місце гіперонімічні заміни.

Наприклад: *Lestrade: Derren Brown? Let it go. Sherlock is dead* (Sherlock. The Empty Hearse. Series 3, episode 1. Hartswood Films. BBC Wales. WGBH, 2014).

Лестрейд: Гіпнотизер? Шерлок загинув і крапка (Шерлок. Порожній катафалк. Сезон 3, епізод 1. Переклад від «1+1»).

Як бачимо з прикладу, власне ім'я *Derren Brown*, що стоїть в оригіналі, замінено на загальноновживаний іменник *гіпнотизер*. Така заміна є цілком виправданою, адже перекладач повинен обов'язково враховувати особливості цільової аудиторії, для якої здійснюється переклад, її потенційний рівень та фонові знання. Дерен Браун — це відомий сучасний англійський ілюзіоніст та гіпнотизер, тож його ім'я неодмінно знайоме глядачам, на котрих, перш за все, бу в розрахований англomовний кінофільм. Позаяк не кожен пересічний житель нашої країни знає, хто це, перекладач вдався до використання гіпероніма гіпнотизер.

Крім того у цьому прикладі слід також сказати про операції синтаксичної перестановки та заміни: *Let it go* — вдало перекладено як «...й крапка», що звучить у кінці мовленнєвого відрізу.

Таким чином, комплекс перекладацьких операцій слугує на користь експлікації змісту комунікативного акту для цільової аудиторії України та досягнення адекватності варіанту перекладу (Я. Кривонос, Т. Лук'янова).

Заміна реалій оригіналу аналогічним поняттям, яке має схожу функцію у цільовій культурі, є розповсюджений прийомом у перекладі. Наведемо приклад:

Mycroft: Oh, yes — we meet up every Friday for fish and chips (Sherlock. The Empty Hearse. Series 3, episode 1. Hartswood Films. BBC Wales. WGBH, 2014).

Майкрофт: Аякже, щоп'ятниці на пиво зустрічаємося (Шерлок. Порожній катафалк. Сезон 3, епізод 1. Переклад від «1+1»).

З огляду на те, що більш відомий британський фаст фуд — fish and chips — є незнайомим для української культурної спільноти, його замінили на звичний та зрозумілий цільовій аудиторії аналог: зустріч з друзями за *кухлем пива*. Завдяки цій заміні перекладач зміг передати сенс висловлення, тобто досягти комунікативної мети.

Застосування транскрипції / транслітерації та калькування задля забезпечення форенізації тексту перекладу можна зустріти дуже часто в кіноперекладі. При цьому збереження симетрії форми веде до асиметрії змісту й культури аудиторії — реципієнта.

Наприклад:

Tony Stark: You really have got a lid on it, haven't you? What's your secret? Mellow jazz, bongo drums, huge bag of weed? (The Avengers. Marvel Studios, Walt Disney Studios Motion Pictures, 2012).

Тоні Старк: Вам справді вдається стримуватися? У чому секрет? Меллоу джаз, барабани, торба трави? (Месники. Дубляж студії «Пост-модерн» на замовлення «Disney Character Voices International», 2012. Переклад і автор синхронного тексту: Олександр Негребецький).

Попри швидкі темпи культурної глобалізації українським глядачам не зовсім зрозумілі терміни меллоу джаз, найбільш відомий в нашій культурі як інструментальний джаз та барабани бонго, ритм котрих допомагає заспокоїтися. Жаргонне *трава* (наркотики) заміняє англійське *weed*, що у дослівному перекладі може бути незрозумілим широкій глядацькій й аудиторії. Окрім того, українському глядачеві не зрозуміло й те, яке відношення до самоконтролю мають перераховані компоненти, хоча це очевидне для англомовної глядацької аудиторії.

Один з факторів, котрий робить транскрипцію та калькування не зовсім вдалим способом відтворення реалій в кіноперекладі, пов'язаний з канонами самого жанру кіно, коли глядач не має можливості відволіктись на довідник та прочитати інформацію про певну реалію. У той же час, перекладач теж не може вдатись до описового перекладу, позаяк в дубляжі репліки перекладу синхронізуються артикуляцією акторів.

Слід також сказати, що існує багато випадків, коли транскодування є вдалим рішенням перекладача в контексті стратегії форенізації для збереження культурної специфіки кінотвору (М. Возна).

Наприклад: *The other: The Tesseract has awakened* (The Avengers. Marvel Studios, Walt Disney Studios Motion Pictures, 2012).

Інший: Тесеракт прокинувся (Месники. Дубляж студії «Пост-модерн» на замовлення «Disney Character Voices International», 2012. Переклад і автор синхронного тексту: Олександр Негребецький).

У цьому випадку власна назва Tesseract позначає один з камінців в нескінченності (Infinity Gems) та є відомою переважній більшості

поціновувачів коміксів Марвел. Позаяк для решти американської та української аудиторії назва буде незрозумілою, вона пояснюється в контексті кінофільму. Проте цікаво зазначити, що сама лексема Tesseract в англійській та тесеракт в українській мові, відповідно, є геометричним терміном й буквально означає «куб», що спрощує її розуміння, адже цей камінь має форму куба, котрий світиться.

Як бачимо з наведених прикладів, причинами імплікації в англійсько-українському перекладі є мовно-системні параметри (лексичні, граматичні, стилістичні) та мовленнєві — культурологічні особливості, основою яких є здебільшого розбіжності між когнітивними складовими англійської та української мов. Головними мовно-системними причинами, що зумовлюють імплікацію в зазначеному напрямку перекладу, є переважно аналітична будова англійської мови та синтетична — української.

Варто зазначити й важливість прагматичної адаптації перекладу кінофільмів — співвіднесення англомовних соціокультурних реалій з українськими. При успішно виконаній адаптації перекладу кінофільм справить на україномовну аудиторію такий же комунікативний (прагматичний) ефект, котрий було здійснено на американсько-го глядача.

При якісному перекладі збережуться манери поведінки, політичні й економічні реалії. Коректна прагматична адаптація, що допомагає перекладачам зберегти комунікативний ефект у перекладі, втілює два фактора:

- 1) урахування фонових знань реципієнта;
- 2) збереження емоційно-прагматичного впливу на реципієнта (В. Комисаров).

Так, розглянемо особливості прагматичного впливу варіанту перекладу фільму «Frost / Nixon» («Фрост проти Ніксона»). Дія фільму відкидає нас на 39 років назад. При перекладі фільму українською мовою перекладач неминуче зіткнувся з низкою труднощів, пов'язаних з національними особливостями американської культури й особливостями англійської мови:

Переклад власних назв, географічних назв у кінофільмі «Frost / Nixon». Більшість з них мають постійні еквіваленти в українській мові. Наприклад: «Richard Nixon» — «Річард Ніксон», «David Frost» — «Девід Фрост», «the White House» — «Білий дім», «John Kennedy» —

«Джон Кеннеді», «Washington» — «Вашингтон», «Bentley» — «Бентлі». Рідкісні імена, прізвища та назви, що не мають постійних еквівалентів, перекладаються українською мовою за допомогою транскрипції з елементами транслітерації. Наприклад: «Rehnquist» — «Ренквіст», «Doug» — «Даг», «Ehrlichman» — «Ерліхман», «Frank Gannon» — «Френк Геннон».

Важливо відзначити то й факт, що при перекладі з допомогою дубляжу не робляться уточнення, що допомагають україномовному у реципієнту заповнити відсутні знання. До географічної назви «Brisbane» — «Брісбен» не додається слово «місто», «Virginia» — «Вірджинія» не додається слово «штат». Такого роду пояснення було б необхідно й навіть обов'язково зробити у разі перекладу кіно-текстів, однак в даному випадку такі уточнення можуть бути надмірними, оскільки порушать синхронність звучання мови персонажів. З цього випливає, що глядач повинен мати достатні фонові знання задля адекватного розуміння інформації, хоча, з іншого боку, нерозуміння інформації не може привести до спотвореного сприйняття сенсу всієї фрази. Таким чином, можна прийти до висновку, що вищезазначені відомості не є принципово важливими у даному контексті.

Переклад у соціокультурних реаліях розглянемо на таких прикладах:

— *Why the monkey suit?* — *Чому на ньому костюм мавпи?* Словосполучення «monkey suit» дослівно можна перекласти як «костюм мавпи». Насправді це — сленговий вираз, що означає «смокінг» чи «ділови й костюм».

На жаль, при порівнянні тексту перекладу з текстом оригіналу кінофільму «Frost / Nixon» виявлено багато помилок. Наведемо декілька прикладів:

I'm gonna want to put that in Colson's hands. — *Я збираюся поставити це у руки Колсона.* У даному прикладі автор використовував дослівний переклад, що призвело до неточності. Йдеться про передачу документів раднику президента Чарльзу Колсону. Найбільш слушним варіантом перекладу є: «Я збираюся віддати це Колсону».

— *Also quitting under fire is John Ehrlichman.* — *Під вогнем також іде й Джон Ерліхман.* У даному випадку буквальний переклад привів до неточності у передачі сенсу. Йдеться про те, що після політичного скан-

далу на найближче оточення президента Ніксона обрушився шквал критики, у результаті чого багато хто, у тому числі й Джон Ерліхман, були змушені піти із своїх посад. Необхідно застосувати граматичну трансформацію — додавання — задля того, аби уточнити, що за «вогонь» мається на увазі. Слушним варіантом перекладу є: «*Іде під вогнем критики й Джон Ерліхман*».

— *These are, with no serious doubt, the last hours of the 37th presidency of the United States.* — *Це, без сумніву, останні години 37-го президентства Сполучених Штатів.* Автором допущена лексична помилка. У даному прикладі мова іде про термін правління 37-го президента Сполучених Штатів Америки. Застосувавши граматичну заміну й експлікацію отримаємо відповідний варіант перекладу: «*Немає сумнівів, що термін правління 37-го президента Сполучених Штатів закінчується*».

— *They said that you were a person who defined the age we live in.* — *Вони сказали, що ви людина, котра визначає час, у якому ми живемо.* При перекладі автор допустив порушення норм сполучуваності слів в мові. Так, застосувавши цілісне перетворення фрази «a person who defined the age we live in» отримаємо «символ нашого часу». Правильний варіант перекладу: «*Вони відзначили, що Ви — символ нашого часу*».

— *Bob's been Washington correspondent for Public Radio for the past 10 years.* — *Боб працював вashingtonським кореспондентом для Національного Радіо 10 років.* Автору при перекладі варто використовувати такі трансформації: опущення прийменника «for» й заміна частини мови. Слово «Washington» у словосполученні «Washington correspondent» виконує функцію прикметника, тому автор переклав його як «вashingtonський кореспондент», що суперечить узусу української мови. Найбільш коректним перекладом є: «*Останні 10 років Боб працював кореспондентом Національного Радіо в Вашингтоні*».

— *Look, I'd be giving up a year of my life. I'm leaving my family to work on a subject matter that means more than you can probably imagine.* — *Дивіться, я віддам роки свого життя. Я залиш у власну сім'ю, аби працювати на людину, котра важливіша для мене, ніж ви собі взагалі можете уявити.* Слово «look» в даному випадку застосовується задля залучення уваги співрозмовників. Аналогом в українській мові є слово «послухайте». Також автор допустив смислову помилку при перекладі словосполу-

чення «to work on a subject matter», переклавши його як «працювати на людину». Хоча мова іде про роботу над інтерв'ю з президентом Річардом Ніксоном. Аби уникнути лексичного повтору, бажано виключити повторення займенника «я». При перекладі фрази «than you can probably imagine» ми застосовуємо трансформацію з використанням антонімічного перекладу й отримуємо «що ви, напевно, навіть уявити собі не можете». Правильний варіант перекладу: «Послухайте, я віддам роки свого життя. Залишу власну сім'ю, працюючи над справою, яка для мене так важлива, що ви, напевно, навіть уявити собі не можете».

Отже, помилки при перекладі фільмів виникають через ускладнення екстралінгвістичного контексту, браку перекладацького почуття та іноді через перекладацьку недбалість.

Як вже говорилося, дублювання чи озвучування художніх фільмів — це складний технічний процес, котрий ґрунтується не тільки на якісному перекладі, але й на роботі талановитих акторів та професійних звукорежисерів та редакторів. Так, емоційний вплив на глядача у кінофільмі досягається за допомогою образності та емоційності мови героїв кінофільму. У сучасних фільмах ненормативна лексика в мові героїв кінофільмів часто перекладається відповідними еквівалентами, української мови.

Розглянемо кілька прикладів:

— *After everything that **prick's** done to this country? — Після всього, що цей **покидьок** зробив з цією країною?*

Україномовний варіант перекладу даного слова є вдалим унаслідок надмірної грубості й нецензурності оригіналу. Перекладач вдало застосував операцію нейтралізації.

Розглянемо ряд варіантних відповідників до певних сленгових одиниць в українських перекладах з англійського циклу фільмів про Шерлока Холмса та «Як я зустрів вашу маму» (англ. «How I Met Your Mother»):

Awesome — потрясаючий, фантастичний, кльовий, прикольний, чудовий, цікавий, люксичний;

That was awesome! — Це було потрясно!

Let me have a look at this awesome new dress of yours. — Покажи мені власну нову чудову сукню.

Awesome! I'm impressed. — Кльово! Я у захваті!

Bubblehead — дурак, довбань, дурбелік, придурок, пень, йолоп, бевзь, олух, одоробло, дуплятор, аут, балда;

Copper — мусор, мент, лягавий, поліцай, коп, ментура;

Nut — голова, баняк, башка, довбешка, макітра.

Часто перекладачеві доводиться здійснювати вибір оптимального відповідника, детально вивчаючи ширший контекст, беручи до уваги умови написання тексту, позицію автора оригіналу, історичний фон тощо (А. Карпенко). При цьому перекладач повинен незмінно використовувати фонові знання, творчий досвід, майстерність та загальну ерудицію.

Висновки. Аналіз експериментального матеріалу надав можливість дійти таких висновків:

В англійсько-українських перекладах вживаються обидва типи перекладацьких прийомів: експлікація та імплікація. При цьому експлікація семантики слова може бути структурною або контекстуальною. Під структурною експлікацією розуміємо введення додаткових слів форм, зумовлене граматичними та соціокультурними причинами. В українських перекладах для адекватності перцепції смислу комунікативних одиниць і збереження прагматичного впливу на аудиторію спостерігається тенденція широкого вживання експлікації. У цілому синтетичний склад української мови на відміну від аналітичного англійської пов'язаний з необхідністю застосування додаткових елементів і структур при перекладі.

Імплікація вживається рідко, свідчить не тільки про необхідність синхронізувати липсінг оригіналу та перекладу, а й про відсутність певних когнітивних явищ у національно-культурологічній свідомості українців.

Професійний кінопереклад характеризується вдалою синхронізацією перекладного кінотексту зі звуковою доріжкою фільму і збігом із артикуляцією акторів на екрані. Варто відзначити, що застосування різних перекладацьких операцій, до яких перекладачі вдаються при здійсненні прагматичної адаптації кінотекстів, є головною рисою адекватного якісного перекладу. Вивчення загальних тенденцій при дублюванні англійських художніх фільмів українською мовою дозволяє визначити, що найпоширенішим прийомом перекладу є семантичні трансформації, а саме розширення, звуження та модифікація значення. Менш поширеними є прийоми варіантних відповідностей і однозначних еквівалентів.

Безумовна перевага в палітрі українського дубляжу власне комунікативних засобів пов'язана з традиціями української школи дублювання, для якої характерна найбільша гнучкість в дотриманні національних стереотипів, максимальне «підпорядкування чужому началу». Український актор, зображуючи іноземця, накладає серйозні обмеження на власну, українську комунікативну систему.

Висока потреба у якісному перекладі кінофільмів на багато іноземних мов, у тому числі й на українську, зумовлена розвитком систем обробки й демонстрації відеоматеріалів, все більшою комерціалізацією світового кінематографа, а спосіб перекладу кінофільмів в за допомогою дублювання є затребуваним, бо має низку переваг.

Перспективи досліджень вбачаємо в подальшому вивченні операційних навичок дубляжу, субтитрування, та синхронного закадрового перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

Возна М. О. До питання про стратегію та адекватність англо-українського перекладу заголовків художніх фільмів. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 1–2 квітня 2011 р. Київ, 2011. С. 37–41.

Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.

Ковалева К. И. Оригинал и перевод: два лица одного. Москва: Всероссийский Центр переводов, 2001. 98 с.

Комиссаров В. Н. Современное переводоведение: учебное пособие. Москва: ЭТС, 2001. 424 с.

Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учебник для институтов и факультетов иностранных языков. Москва: Высшая школа, 1990. 325 с.

Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ: Вища школа, 2003. 166 с.

Корольова Т. М., Олександрова О. В. Стилїзація соціолекту молоді в кінодіалозі. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. Одеса: Астропринт, 2016. № 22. С. 75–84.

Кривонос Я. Особливості застосування стратегій очуження та одомашнення у сучасному українському перекладі. *Українське мовознавство: міжвідомчий наук. збірник*. 2010. № 40/1. С. 316–318.

Левицкая Т. Р., Фитерман А. М. Компрессия в английском языке и ее передача при переводе. *Тетради переводчика*. Москва, 1979. № 16. С. 51–59.

Луцьянов А. Т. Г. Основы англо-українського кіноперекладу: навчальний посібник для студентів в 4 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» денної форми навчання факультету іноземних мов. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 104 с.

Сдобников В. В., Петрова О. В. Теория перевода. Москва: АСТ: Восток-Запад; Владимир: ВКТ, 2008. 448 с.

Федоров А. В. Основы общей теории перевода. Лингвистические проблемы. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета, 2002. 416 с.

Чередниченко О. І., Коваль Я. Г. Оказіональні відповідники і переклад на різних рівнях еквівалентності. *Теорія і практика перекладу*: Респ. міжвід. наук зб. Київ: Вища школа, 1981. Вип. 5. С. 72–77.

Catford J. Translation Shifts. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, 2000. P. 141–147.

Orego P. Topics in audiovisual translation. Amsterdam; Philadelphia, PA: John Benjamins Pub, 2004. 227 p.

O'Sullivan C. Translating Popular Film. Palgrave Macmillan, 2011. 243 p.

ЕКСПЛІКАЦІЯ І ІМПЛІКАЦІЯ ПРИ ДУБЛІРОВАННІ АНГЛОЯЗЫЧНИХ ХУДОЖЕСТВЕННИХ ФІЛЬМІВ НА УКРАЇНСЬКИЙ ЯЗЫК

Татьяна Королева

доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой перевода и теоретической и прикладной лингвистики Государственного учреждения

«Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,

Одесса, Украина

e-mail: kortami863@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-3441-196X>

Татьяна Норяк

соискатель высшего образования второго (магистерского) уровня по специальности 035 Филология Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,

Одесса, Украина

e-mail: tnoriak@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6100-2884>

АННОТАЦІЯ

Работа посвящена анализу особенностей процесса дублирования при переводе англоязычных художественных фильмов на украинский язык, в частности определению лексико-семантической специфики художественного перевода. Работа носит экспериментальный характер: общий объем материала исследования составляет 3000 минут.

Среди установленных факторов прагматической адаптации перевода в фильме к важнейшим условиям следует отнести отображение англоязычных социокультурных реалий в украинском языке. Адекватность и качество перевода должно произвестись на украиноязычную аудиторию

такой коммуникативных эффект, который был ориентирован на англоязычного зрителя. При качественном переводе сохраняются речевое поведение, политические и и экономические реалии.

Особое внимание уделяется использованию приемов экспликации и импликации в переводческой практике дублирования. В англо-украинских переводах присутствуют оба типа переводческих приемов. При этом экспликация семантики слова может быть структурной или контекстуальной. Под структурной экспликацией понимаем введение дополнительных словоформ, что обусловлено грамматическими и социокультурными факторами. В украинских переводах наблюдается тенденция широкого применения экспликации с целью адекватности отображения смысла коммуникативных единиц и сохранения прагматического воздействия на аудиторию

Импликация употребляется редко, она обусловлена не только необходимостью синхронизировать липсинг оригинала и перевода, но и отсутствием определенных когнитивных явлений в национально-культурологическом сознании украинцев.

Безусловное преимущество в палитре украинского дубляжа коммуникативных средств связано с традициями украинской школы дублирования, для которой характерна наибольшая гибкость в соблюдении национальных стереотипов, максимальное одомашнивание чужих реалий. Украинский актер, изображая иностранца, накладывает серьезные ограничения на собственную манеру воспроизведения украинской коммуникативной системы.

Ключевые слова: экспликация, импликация, дублирование, художественные фильмы, перевод, переводческие операции.

EXPLICATION AND IMPLICATION WHEN DUBBING ENGLISH FILMS INTO UKRAINIAN

Tetiana Korolova

Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Translation, Theoretical and Applied Linguistics of the State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky”,
Odesa, Ukraine
e-mail: kortami863@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000–3441–196X>

Tetiana Noriak

Master Student in Philology, State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky”,
Odesa, Ukraine
e-mail: tnoriak@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000–0001–6100–2884>

SUMMARY

The work is devoted to the analysis of the features of the dubbing process of English films into Ukrainian; special attention is paid to peculiarities of lexical semantics in the translated variants. The work is of experimental character: the total time of the researched material is 3000 minutes.

Among the established factors of pragmatic adaptation in the process of the film translation the most important one is the capability to reflect socio-cultural realities of the English-speaking community in the Ukrainian language. The adequacy and quality of the translation must produce the same communicative effect on the Ukrainian-speaking audience, which is aimed at the English-speaking audience. An adequate translation preserves speech behavior, political and economic realities.

Special attention is paid to the use of explication and implication techniques in the translation practice of dubbing. Both types of translation techniques are used in English-Ukrainian patterns. The explication of a word's semantics can be structural or contextual. By structural explication we mean the introduction of additional word forms, caused by grammatical and sociocultural factors. In Ukrainian translations, there is a tendency for the widespread use of explication, in order to adequately reflect the meaning of communicative units and preserve a pragmatic impact on the audience.

The implication is rarely used in Ukrainian film-texts; it is caused not only by the need to synchronize the lipsing of the original and the translation, but also by the absence of certain cognitive phenomena in the national culture consciousness of the Ukrainians.

The undoubted advantage in the palette of the Ukrainian dubbing of communicative means is associated with the traditions of the Ukrainian dubbing school,

which is characterized by the greatest flexibility in observing national stereotypes, the maximum domestication of other peoples' realities. The Ukrainian actor, when portraying a foreigner, imposes serious restrictions on his own manner of reproducing the Ukrainian communicative system.

Key words: *explication, implication, dubbing, feature films, translation, translation operations.*

REFERENCES

- Catford J. Translation Shifts *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, 2000. P. 141–147.
- Cherednychenko O. I., Koval Ya. H. (1981). Okazionalni vidpovidnyky i pereklad na riznyh rivniakh ekvivalentnosti. [Occasional equivalents and translation at different levels of equivalence]. *Teoriia i praktyka perekladu: Respublikanskyi mizhvidomchyi naukovui zbirnyk – Theory and practice of translation: Republican Interdepartmental Scientific Collection*. Kyiv: Vyscha shkola, 5, 72–77 p. [in Ukrainian].
- Fedorov A. V. (2002). Osnovy obshchey teorii perevoda. Lingvisticheskiye problemy. [Foundations of the general theory of translation. Linguistic problems]. Sankt–Peterburg: Filologicheskii fakultet Sankt–Peterburgskogo Gosudarstvennogo universiteta, 416 p. [in Russian].
- Komissarov V. N. (2001). Sovremennoe perevodovedeniye. Uchebnoye posobiye. [Modern translation studies. Tutorial]. Moskva: ETS, 424 p. [in Russian].
- Komissarov V. N. (1990). Teoriya perevoda (lingvisticheskiye aspekty): Uchebnik dlya institutov i fakultetov inostrannykh yazykov. [Translation theory (linguistic aspects): Textbook for institutes and faculties of foreign languages]. Moskva: Vysshaya shkola, 325 p. [in Russian].
- Koptilov V. V. (2003). Teoriia i praktyka pereklady. [Theory and Practice of translation]. Kyiv: Vystcha shkola, 166 p. [in Ukrainian].
- Korolova T. M., Oleksandrova O. V. (2016). Stylizatsiia sotsiolektu molodi v kino dialozi. [Stylization of youth sociolect in film dialogue.]. *Naukovyi Visnyk Pivdenoukrajinskoho Nacionalnogo Pedagogicheskoho Universytetu imeni K. D. Ushynskoho. Astroprint – Scientific Research Issues of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky: Astroprint* 22, 75–84 p. [in Ukrainian].
- Kovaleva K. I. (2001). Original i perevod: dva litsa odnovo. [Original and translation: two faces of one]. Moskva: Vserossiyskiy Tsentr perevodov, 98 p. [in Russian].
- Kryvonos Ya. (2010). Osoblyvosti zastosuvannya stratehii ochuzhennia ta odomashnennia u suchasnomu ukrainskomu perekladi. [Features of application of strategies of alienation and domestication in modern Ukrainian in translation]. *Ukrainske movoznavstvo. Mizhvidomchyi naukovyi zbirnyk – Ukrainian linguistics. Interdepartmental scientific and technical collection*, 40/1, 316–318 p. [in Ukrainian].
- Kyriak T. R., Ohui O. D., Naumenko A. M. (2006). Teoriia ta praktyka perekladu (nimetska mova). [Theory and practice of translation (German)]. Vinnytsia: Nova Knyha, 592 p. [in Ukrainian].
- Levitskaya T. R., Fiterman A. M. (1979). Kompresiya v angliyskom yazyke i yeyo perehadca pri perevode. [Compression in English and its transmission in translation]. *Tetradi perevodchika – Translator's notebooks*. Moskva, 16, 51–59 p. [in Russian].

Lukianova T. H. (2012). Osnovy anhlo–ukrajinskoho kinoperekladu: navchalnyi posibnyk zadlia studentiv 4 kursu osvittio–kvalifikatsiinoho rivnia “Bakalavr” dennoi formy navchannia fakultetu inozemnykh mov. [Fundamentals of English-Ukrainian film translation: textbook and manual for students in the 4th year of educational qualification level “Bachelor” full-time study of the Faculty of Foreign Languages]. Harkiv: Harvivskiy natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina, 104 p. [in Ukrainian].

Oreoro P. Topics in audiovisual translation. Amsterdam, Philadelphia, PA: John Benjamins Pub, 2004. 227 p.

O’Sullivan C. Translating Popular Film. Palgrave Macmillan, 2011. 243 p.

Sdobnikov V. V., Petrova O. V. (2008). Teoriya perevoda. [Theory of Translation]. Moskva: AST: Vostok–Zapad. Vladimir: VKT, 448 p. [in Russian].

Vozna M. O. (2011). Do pytannia pro stratehiiu ta adekvatnist anhlo–ukrajinskoho perekladu zaholovkiv hudozhnih filmiv. [On the question of strategy and adequacy of translation of titles from English into Ukrainian in feature films]. *Fahovy ta hudozhnii pereklad: teoriia, metodolohiia, praktyka: materialy IV Mizhnarodnoi naukovy–praktychnoi konferentsii 1–2 kvitnia 2011 r. – Professional and literary translation: theory, methodology, practice: materials of the IV International scientific-practical conference on April 1–2, 2011*. Kyiv. 37–41 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.07.2020